[1]והעמיד הכהן את האשה לפני ה' ונתן על כפיה כך הוא אם היה חיגר או גידם לא היה משקה מר בר רב אשי אמר [א]כשם שאילמת לא היתה שותה דכתיב [2]ואמרה האשה אמן אמן כך הוא אם היה אילם לא היה משקה:

הדרן עלך ארוסה

כשם [ב]שהמים בודקין אותה כך המים בודקין אותו שנאמר [2]ובאו ובאו כשם [א][ג]שאסורה לבעל כך אסורה לבועל שנאמר [3]נטמאה ונטמאה דברי ר' עקיבא א"ר יהושע כך היה דורש זכריה בן הקצב רבי אומר שני פעמים האמורים בפרשה נטמאה ונטמאה אחד לבעל ואחד לבועל: [ד]בו ביום דרש ר' עקיבא [ה][4]וכלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו כל אשר בתוכו יטמא אינו אומר טמא אלא יטמא לטמא אחרים למד על ככר שני שמטמא את השלישי א"ר יהושע מי יגלה עפר מעיניך רבן יוחנן בן זכאי שהיית אומר עתיד דור אחר [ו]לטהר ככר שלישי שאין לו מקרא מן התורה שהוא טמא והלא ר' עקיבא תלמידך מביא לו מקרא מן התורה שהוא טמא שנאמר כל אשר בתוכו יטמא: בו ביום דרש ר' עקיבא [5]ומדותם מחוץ לעיר את פאת קדמה אלפים באמה וגו' ומקרא אחר אמר [6]מקיר העיר וחוצה אלף אמה סביב אי אפשר לומר אלף אמה שכבר נאמר אלפים אמה ואי אפשר לומר אלפים אמה שכבר נאמר אלף אמה הא כיצד אלף אמה מגרש ואלפים אמה [ז]תחום השבת ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר [ח]אלף אמה מגרש ואלפים אמה שדות וכרמים: בו ביום דרש רבי עקיבא [7]אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר שאין ת"ל לאמר ומה ת"ל לאמר מלמד שהיו ישראל עונין שירה אחריו של משה על כל דבר ודבר כקוראין את הלל [ט](אשירה לה' כי גאה גאה) לכך נאמר לאמר רבי נחמיה אומר כקורין את שמע ולא כקורין את הלל: בו ביום דרש ר' יהושע בן הורקנוס לא עבד איוב את הקב"ה אלא מאהבה שנא' [8]הן יקטלני לו איחל ועדיין הדבר שקול לו אני מצפה או איני מצפה ת"ל [9]עד אגוע לא אסיר תומתי ממני מלמד שמאהבה עשה אמר רבי יהושע מי יגלה עפר מעיניך רבן יוחנן בן זכאי שהיית דורש כל ימיך שלא עבד איוב את המקום אלא מיראה שנאמר [10]איש תם וישר ירא אלהים וסר מרע והלא יהושע תלמיד תלמידך למד שמאהבה עשה: **גמ'** אותו למאן אילימא לבעל בעל מאי עביד וכי תימא

דאי

והעמיד. ולא חגרת. **ונתן על כפיה.** ולא גידמת קטועת ידים:

הדרן עלך ארוסה

כשם. כך בודקין אותו. בגמ' מפרש לה: **שנאמר ובאו ובאו.** בגמ'[ו] מפרש אי וי"ו יתירא דריש או ובאו ובאו יתירי דכתיבי בענינא: **נטמאה ונטמאה.** וי"ו יתירא דריש אשר תשטה אשה תחת אישה ונטמאה: **וכך היה ר' זכריה דורש.** וי"ו יתירא: **שתי פעמים.** ונסתרה והיא נטמאה לא ממניינא הוא דאוקימנא לטומאה ודאית בעד אחד בפ"ק (לעיל ב:) אלא וקנא את אשתו והיא נטמאה והיתה אם נטמאה ועוד כתיב אשר תשטה אשה תחת אישה ונטמאה[ח] ובגמרא דריש לה ר"ע לתרומה ורבי נמי מודי. והאי דנקט הכא תרי מינייהו ותו לא משום (א) דשמעינן לר"ע דדריש בעל ובועל מריבויא דוי"ו יתירא וקא"ל רבי בעל ובועל מנטמאה ונטמאה נפקי ולא דרשי וי"ו: **בו ביום דרש.** במס' ברכות (דף כח.) אמרינן דכל היכא דתני בו ביום הוא יום שהושיבו את ר"א בן עזריה לנשיאות שנתרבו תלמידים שנתנו רשות ליכנס לכל שהיה רבן גמליאל אומר כל ת"ח שאין תוכו כברו אל יכנס לבהמ"ד ורבתה תורה בו ביום ולא היתה הלכה תלויה בבית המדרש שלא פירשוה. והא דקתני לה הכא נראה בעיני דהך דרשה דנטמאה ונטמאה דלעיל נמי בו ביום הואי: **כלי חרש** הוא ראשון שנטמא מן השרץ והאוכל שבתוכו שני שנטמא בכלי: **אינו אומר טמא.** כל אשר בתוכו טמא אלא יִטְמָא למדרש נמי יְטַמֵּא שמטמא אחרים: **לימד על ככר שני.** להכי נקט ככר לפי שהוא מצוי בתנור שהוא כלי חרש: **שמטמא את השלישי.** בתרומה ואפי' בחולין דקרא סתמא כתיב: **עתיד דור אחר.** מן העתידין לבא שיטהר את השלישי אף בתרומה שאין לו מקרא מן התורה ואנן הוא דמטמאינן ליה בתרומה מק"ו כדמפרש בגמרא[ט] ודור אחר פריך ליה לק"ו כדלקמן בגמרא[י]: **ור"ע תלמידך מביא מקרא שהוא טמא.** אף בחולין: **מגרש.** רחבה פנויה מזריעה ומבתים ומאילנות[כ] לנוי העיר להיות לה לאויר. ואלפים לא הוזכרו לתתן ללוים ולא נאמרו אלא ליציאת תחום שבת: **שדות וכרמים.** ואלפים סביב נתנו ללוים מהם היינו אלף סביב העיר למגרש והשאר שדות וכרמים: **שאין ת"ל לאמר.** שאינו דומה לשאר לאמר שבתורה שהשכינה מדבר הדבור למשה לחזור הוא ולאמרו לישראל אבל כאן אין לומר כן: **כקורא את הלל.** בגמ'[ל] מפרש: **כקורין את שמע.** בגמרא[ל] מפרש: **מאהבה.** שאוהב את המקום: **שקול.** משקלו שוה מכריע לכאן ולכאן: [מ]**לו אני מייחל או איני מייחל.** והכי קאמר הן יקטלני הלא הוא הורגני לא אייחל לו עוד דיש לא שהוא נדרש כמו לו בלמ"ד וי"ו כדמפרש בגמרא[נ]: **מיראה.** מדאגת הפורענות שלא תבא עליו: **ירא אלהים.** ולא אוהב אלהים: **תלמיד תלמידך.** תלמידו של ר"ע היה: **גמ'**

דאי

לפני ה' וכן הא דאמר מר בר רב אשי דאילמת אינה שותה משום דכתיב ואמרה ואפי' למ"ד (סנהדרין דף מה:) לא בעינן קרא כדכתיב מודה דאילמת אינה שותה משום דלא מציא לקבולי שבועה ואפי' גבי חליצה דקרייה לא מעכבא אלם ואילמת שחלצו חליצתן פסולה משום דר' זירא כל הראוי לבילה אלא ונתן על כפיה אע"ג דלאו קרא יתירא הוא בעי קרא כדכתיב והכי משמע בפרק שלשה מינין בנזיר (דף מו:) דמאן דבעי קרא כדכתיב דנזיר ממורט או אין לו כפים אין לו תקנה משום דכתיב ונתן על כפי הנזיר וכן אין לו בהן יד משום דכתיב על בהן ידו תריץ דרב אשי מהדר למר קשישא לפום סברתו דבעי למידק ממתני' דבעינן קרא כדכתיב וא"ל רב אשי מהכא ליכא למידק מידי דהתם קרא יתירא מיהו רב אשי ס"ל דבעינן קרא כדכתיב:

הדרן עלך ארוסה

כשם שהמים בודקין אותה כך בודקין אותו. ירושלמי המאררים אמר רבי תנחומא מנין המאררים נגד רמ"ח אברים שיש בה ונגד רמ"ח אברים שיש בו כשם שהמים בודקין אותה על כל ביאה וביאה שהיא מקבלת מבעלה לאחר הבועל כך הן בודקין אותו וכשם שהיא אסורה לאחיו של בעל כך היא אסורה לאחיו של בועל היא על ידי שדרכה ליאסר בין לו בין לאחר היא נבדקת אבל הוא לכשתשתה הוא נבדק בדקו אותו ולא אותה אני אומר הזכות תולה ניחא כמאן דאמר הזכות תולה לה ואינו ניכרת ברם כמאן דאמר הזכות תולה וניכרת הרי לא הוכרה אלא אני אומר מים מגולים שתה ולנבה הכין לא הוון בעיא מבדקוניה אלא כדין אלא אני אומר * עם אחרים נסתרה ולא כן סברינן מימר לכשתשתה הוא נבדק תיפתר שהיה הוא מזיד והיא שוגגת ובדקו אותו ולא בדקו אותה ולא בדקו אותו אני אומר הזכות תלה ליה ניחא כמ"ד הזכות תולה ואינו ניכרת ברם כמ"ד הזכות תולה וניכרת הרי הוא לא הוכר אלא אני אומר מים מגולים שתת ולנבת הכין לא הוה בעי מבדקותה אלא כדין אלא אני אומר עם אחרים נסתרה מעתה גרש יהא מותר בה תיפתר שהיה הוא שוגג והיא מזידה ובדקו אותה ולא אותו הוא מזיד והיא שוגגת פשיטא שהיא מותרת לביתה גירש מהו שיהא מותר בה * אפשר לומר מזיד בה ולא אמרת הכין הוא שוגג והיא מזידה פשיטא שהיא אסורה לביתה גירש מהו שיהא מותר בה אפשר לומר יצאה מתחת ידו ולא אמר הכין ומנין שהדבר תלוי בה שמעון כ"ל אנא בשם ר' יוחנן אמר ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך לזרע לטמאה בה בה הדבר תלוי אם היתה מזידה אסורה שוגגת מותרת:

ההוא

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פ"ג מהל' סוטה הלכה ב והלכה ג:

א ב מיי' פ"ג מהל' סוטה הלכה יז סמג עשין נו:

ב ג מיי' שם פ"ב הלכ' יב טוש"ע אה"ע סי' יא סעיף א וסימן קעח סעיף יז:

ד [מיי' פי"ח מהל' אבות הטומאות הל' בן]:

ג ה מיי' י"ג מהל' שמיטה ויובל הלכה ב וע"ש בכ"מ סמג עשין קנה:

◆

מוסף רש"י

כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל. אם ימות בעלה או יגרשנה (לעיל ב.). **בו ביום.** ביום שמינו את ר"א בן עזריה לנשיאות (פסחים יח.) וכל היכא דתני בו ביום סתמא ההוא יומא הוא והכי אמרינן בברכות (כח.) (חולין לג:). **וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו.** שרץ שנפל לאויר תנור שהוא כלי חרש נטמא התנור והרי הוא ראשון והתנור מטמא מה שבתוכו והוי שני, וכתיב יִטְמָא ומשמע יְטַמֵּא, אלמא עביד שלישי (שם). ותניא בהכל שוחטין (שם כד:) אע"פ שלא נגע אלא נתלה באוירו הוה ליה כלי ראשון, וכתיב כל אשר בתוכו יטמא מחמת הכלי הו"ל אוכל שני, ואינו אומר טמא אלא יטמא, לדרוש ביה יְטַמֵּא (פסחים יח.). **למד על ככר שני.** דסתם תנור ככרות בתוכו, **שמטמא את השלישי.** וקרא משמע בין חולין ובין תרומה (חולין לג:) דהא קרא משתעי באוכלין דכתיב בתריה מכל האוכל אשר יאכל, והוא היה בתוך הכלי יטמא, אלמא ככר שני עושה שלישי ואף בחולין, דקרא סתמא כתיב, והא ליכא למימר דאוכלין שבו מקבלין טומאה מן השרץ דליהוי אויר כלי כמאן דמלי טומאה וניהוו אוכל ראשון, דא"כ אף כלים שבאוירו יטמאו (פסחים יח.). **ואלפים אמה שדות וכרמים.** אלפים הוא נותן להם סביב ומהם אלף הפנימים למגרש והחיצונים לשדות וכרמים (במדבר לה ד).

◆

תוספות שאנץ

כשם שהמים בודקין אותה כך בודקין אותו בגמרא מפרש לה. שנאמר ובאו ובאו הא נמי מפרש בגמ' אי וא"ו יתירה [דריש] או ובאו יתירה דריש. כך היה ר' זכריה בן הקצב דורש וא"ו יתירה. ונטמאה ב' פעמים פ"ה אבל ונסתרה והיא נטמאה לאו ממניינא הוא דהא אוקימנא לעיל בפ"ק לטומאה ודאית בעד אחד. ולא נהירא דהא כבר שמעינן בריש מכילתין טומאה דעד אחד מוהיא לא נתפשה. וכי תימא דאיצטריך לומר דבעי' סתירה בעין טומאה דאמר התם דאיתקש סתירה לטומאה ומשום [דכתיב] ונסתרה והיא נטמאה. הא ממילא שמעי' ליה. ולכן צ"ל דגמ' דקאמר (לקמן כח:) ומה תלמוד לומר והיא נטמאה דטומאה יתירה קדריש ודלא כפ"ה בגמ' דלא קרא יתירא קדריש דמשמע שהוא סובר שאין כאן אלא ב' ונטמאה וקנא את אשתו והיא נטמאה ועוד כתיב אשר תשטה אשה תחת אישה ונטמאה (א) ובגמ' צ"ל דכתי' ונסתרה והיא נטמאה יתירה כדפרי'. בו ביום דרש ר' עקיבא פ"ה דאמר בברכות דכל היכא דתני בו ביום הוי ביום שהשיבו את רבי אלעזר בן עזריה בנשיאות [שנתרבו] תלמידים שנתנו רשות לכל ליכנס שהיה ר"ג אומר כל תלמיד שאין תוכו כברו אל יכנס לבית המדרש ורבתה תורה בו ביום ולא היתה הלכה תלויה בבית המדרש שלא פירשוה והא דתני לה הכא נראה בעיני דהך דרשא דונטמאה ונטמאה דלעיל נמי בו ביום הוא: ל"ה: וכל כלי חרש שהוא ראשון שנטמא מן השרץ והאוכל שבתוכו שני שנטמא מן הכלי אינו אומר טמא אלא יטמא כל אשר בתוכו יטמא למדרשיה ביה נמי יטמא לאחרים לימד על ככר שני להכי נקט ככר לפי שמצוי בתנור שהוא כלי חרש: שמטמא את השלישי ואפי' בחולין דקרא סתמא כתיב ל"ה. וליכא למימר דליהוי אויר התנור כמאן דמלי טומאה וליהוי האוכל ראשון דא"כ אף כלים שבאוירו יטמא וליתא דאמרי' בפ"ק דפסחים מכל האוכל אשר יאכל אוכלין ומשקין מטמאין מאויר כלי חרש ואין כל הכלים מטמאין מאויר כלי חרש: **גמ'**

(א) אולי צ"ל אבל באמת נראה דקדריש ונסתרה וכו'

מסורת הש"ס

א) לעיל כה., ב) פסחים יח., חולין לג:, ג) [ע"ל וכל כלי], ד) [שבת פט. ע: עג. קנג: עירובין טו: קג. סנהדרין סו.], ה) [עירובין ט: ע"ש תוספתא סוף ערכין ע"ש], ו) רש"ל מ"ז, ז) [לקמן כח.], ח) [ועוד כתיב והיתה אם נטמאה ובגמ' דריש לה ר"ע חד לתרומה כו'. רש"ל], ט) [לקמן כט.], י) [שם:], כ) כפ"א ליתא ומאילנות, ל) [לקמן ל:], מ) [אינו. רש"ל], נ) [לקמן לא.]

◆

תורה אור השלם

1. וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה לִפְנֵי יְיָ וּפָרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה וְנָתַן עַל כַּפֶּיהָ אֵת מִנְחַת הַזִּכָּרוֹן מִנְחַת קְנָאֹת הִוא וּבְיַד הַכֹּהֵן יִהְיוּ מֵי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים: במדבר ה יח
2. וּבָאוּ הַמַּיִם הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה בְּמֵעַיִךְ לַצְבּוֹת בֶּטֶן וְלַנְפִּל יָרֵךְ וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן: במדבר ה כב
3. זֹאת תּוֹרַת הַקְּנָאֹת אֲשֶׁר תִּשְׂטֶה אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁהּ וְנִטְמָאָה: במדבר ה כט
4. וְכָל כְּלִי חֶרֶשׂ אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם אֶל תּוֹכוֹ כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא וְאֹתוֹ תִשְׁבֹּרוּ: ויקרא יא לג
5. וּמַדֹּתֶם מִחוּץ לָעִיר אֶת פְּאַת קֵדְמָה אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְאֶת פְּאַת נֶגֶב אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְאֶת פְּאַת יָם אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְאֵת פְּאַת צָפוֹן אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְהָעִיר בַּתָּוֶךְ זֶה יִהְיֶה לָהֶם מִגְרְשֵׁי הֶעָרִים: במדבר לה ה
6. וּמִגְרְשֵׁי הֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם מִקִּיר הָעִיר וָחוּצָה אֶלֶף אַמָּה סָבִיב: במדבר לה ד
7. אָז יָשִׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַייָ וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אָשִׁירָה לַייָ כִּי גָאֹה גָּאָה סוּס וְרֹכְבוֹ רָמָה בַיָּם: שמות טו א
8. הֵן יִקְטְלֵנִי לוֹ אֲיַחֵל אַךְ דְּרָכַי אֶל פָּנָיו אוֹכִיחַ: איוב יג טו
9. חָלִילָה לִּי אִם אַצְדִּיק אֶתְכֶם עַד אֶגְוָע לֹא אָסִיר תֻּמָּתִי מִמֶּנִּי: איוב כז ה
10. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל הַשָּׂטָן הֲשַׂמְתָּ לִבְּךָ עַל עַבְדִּי אִיּוֹב כִּי אֵין כָּמֹהוּ בָּאָרֶץ אִישׁ תָּם וְיָשָׁר יְרֵא אֱלֹהִים וְסָר מֵרָע: איוב א ח

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שתי וכו' דשמעיה לר"ע:

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה כשם כו' **אלא אני אומר עם אחרים נסתרה.** צ"ל עם אחרים נסתר: **בא"ד אפשר** לומר מזיד בה. עי' יבמות דף לה ע"ב תד"ה מע"פ: